

Predikan

9 e tref 2011, årg 3

Psalmer: 183, 337, 654, 177:2-5, 292 (b), 783.

Pär-Magnus Möller

”Det var en rik man som hade en förvaltare, och denne beskylldes för att förskingra hans förmögenhet”. Så inleder Jesus dagen liknelse. Vi kan mycket väl kalla denne rike, världslige Herre för Mammon, det gör Jesus själv lite längre fram i evangeliet. *Mammon* är ett arameiskt ord för pengar, egendom och förtjänst. Problemet med mammon är egentligen inte det han betyder; pengar, egendom och förtjänst, utan att han kräver allt av dem som tjänar honom – och värst av allt, mammon är utan hjärta. Mammon är också namnet på en avgud.

Vår himmelske far kräver förvisso också allt av oss: Vi skall älska honom av hela vårt hjärta, av hela vår själ och av allt vårt ”mammon”, av allt vad vi äger och har. Men saken är den att när Gud begär detta av oss gör han det för vårt eget bästa – för om vi söker Guds rike först av allt, om vi söker Guds hjärta i Jesus Kristus, först av allt – så skall vi få allt det andra också. Gud vill inte ta ifrån oss det goda – han vill skänka oss det – han tillrättavisar oss av kärlek.

Mammon å andra sidan är väldigt smart men fullkomligt hjärtlös – han har inget intresse av dem som tillhör honom. Han ser dem bara som produktionsenheter, trappsteg för karriären och makten. Han mål är ingen himmel, även om det är det han lockar med, utan ett totalt helvete. C.S. Lewis försökte beskriva skillnaden mellan helvetet och himmelen i bilden av två likadana kök. I det helvetiska köket satt barnen med långa slevar i händerna och öste mat ut överfulla kittlar. Men slevarna var så långa att när barnen höll i enda änden av slevan räckte inte armen till för att föra maten in i munnen. Det himmelska köket såg det likadant ut; samma grytor, samma slevar – men där satt barnen två och två vid grytorna och matade varandra. Till detta var slevarna utmärkta.

Ett utmärkande drag för mammon är hans ständiga oro. Eftersom han inte har något hjärta, har han heller inga vänner – och därför måste han ständigt vakta på sitt kapital – han litar inte på någon – alla är en potentiell fiende som vill, liksom han själv, roffa åt sig av det som egentligen inte tillhör honom. Det är därför som förvaltaren i liknelsen insåg varthän det barkade när ryktena började gå att han förskingrade den rike mannens tillgångar. Hans dagar var räknade.

Förvaltaren ställs nu inför ett moraliskt dilemma. Först tänker han på sig själv – så är det ju, man blir som man umgås – år ut och år in har han tjänat den rike mannen och mammons sätt att tänka har naturligtvis smugit sig in i förvaltarens sätt att se på saker och ting. Av den rike mannen hade han lärt sig att först se till sitt eget och just därför delade förvaltaren helt sonika ut egendom som inte var hans egen – för att rädda sitt eget skinn. Detta är förvisso inte bra och föredömligt, det vet vi – och Jesus använder inte förvaltarens handlingssätt som

ett föredöme – utan som ett exempel: Se så klok (inte juridiskt rätt) som förvaltaren handlade! Så tillägger Jesus: Den här världens människor ser till sitt eget bo, ser till så att han eller hon har framtiden säkrad med jordisk egendom. Tänk om också ni, tänk om också ljusets barn, som Jesus kallar oss, hade handlat lika förutseende med mammons egendom som förvaltaren gjorde:

Skaffa er vänner som tar emot er i evighetens hyddor när mammon lämnar er i sticket.

Vad är det då för vänner som Jesus menar skall ta emot oss i evighetens hyddor? Det så inte svårt att räkna ut – det är alla dem som Jesus har sitt alldeles speciella hjärta för: fattiga, prostituerade, förnedrade, utanförsatta, ensamma, tjuvar och bedragare – listan kan göras ganska lång. Helt enkelt alla oss som Jesus bjöd in och identifierade sig så mycket med att han gav sitt liv för oss.

Vad är det då Jesus vill göra oss uppmärksamma på i dagens evangelium? Jo, hur vi kristna förvaltar vår egendom. Han är intresserad av vad du gör med dina pengar – och i sin förlängning, hur du politiskt engagerar dig eller vilken samhällsutveckling du stödjer med ditt sätt att leva och prioritera.

Det är ju populärt från det s.k. samhället sida att med sekulariserad röst säga att man skall skilja religion från politik. Det må vara så hänt att man tycker det, men för en kristen är det omöjligt. Hur jag förvaltar min egendom och hur jag engagerar mig politiskt och hur jag lägger min röst – allt hänger samman. Att vara kristen är inte att ha andlighet som en hobby, det är inte inåtvändhet och världsfrånvändhet. Att vara kristen är snarare att i sitt liv i allt gestalta Guds rike och Guds nåd med vad man är och vad man äger – att i allt man gör och är försöka leva som ett vittne om Guds rike – och när det inte går – leva i hans förlåtelse och nåd.

Pengar är onekligen ett svårt ämne för oss kristna . Vi vet alla att pengar i sig inte är något ont - men vi vet in på skinnet också vad pengar kan göra med oss: De gör oss giriga – listiga – de får oss att stänga våra hjärtan och vända blicken inåt mot oss själva. Men vi vet också att pengar och mammons tillgångar kan rädda liv, skapa socialt goda samhällen, få människor att utvecklas och blomstra. Pengar är aldrig neutrala – de styr, genom mammons instinkt, den hand i vilken de ligger. Om inte handen låter sig styras av någon annan – av Gud tillexempel.

Frågan om rikedom och pengar har alltid varit svår för kyrkan. För er som läst boken eller sett filmen ”I rosens namn” minns säkert mötet mellan Vatikanens utsände och franciskanerna där man diskuterade om Jesus ägde en egen börs eller inte. Den ene sidan kunde hänvisa till att Jesus troligtvis ägde ett hus och att lärjungarna förvaltrade en börs (Judas). Den andra sidan hänvisade till Jesu ord om att människosonen inte har något ställe där han kan vila sitt huvud och mannen som uppmanades att sälja allt för att följa Jesus. Så har man genom

historien, i Jesu, namn legitimerat gigantiska rikedomar likaväl som total fattigdom.

Så hur skall man då leva? Jesus ger en tydlig sammanfattning i slutet av dagens evangelium: ”*Ingen tjänare kan tjäna två herrar. Antingen kommer han att hata den ene och älska den andre eller att hålla fast vid den ene och inte bry sig om den andre. Ni kan inte tjäna både Gud och mammon.*” Jesus ställer oss inför ett val – ett omöjligt val? Vad är då vår ledstjärna?

Jag minns från min konfirmationstid att frågan om vilket parti Jesus skulle rösta på i dag kom upp. Min konfirmationspräst funderade en stund och sa att Jesus i vårt sätt att se det varken var vänster eller höger – så han måste vara folkpartist – fast det trodde han egentligen inte heller. Detta var före allianser och nutida omgrupperingar i svensk politik. Nu kanske det inte går att föra över Jesu politiska uppfattning på svensk nutidspolitik och det min konfirmationspräst nog menade var att frågan inte är så enkel. Utifrån din hjärna och utifrån dina erfarenheter av livet drar du vissa slutsatser som du omsätter till politiskt handlande i stort och smått. Och ibland blir det höger och ibland blir det vänster och ibland mitt emellan. Den viktigare frågan är vart du har ditt hjärta, vart du placerat Jesus i ditt liv. Är han bara en herre bland många andra – eller är han Herren själv?

Det som oroar mig i Svensk politik är ett tankesätt som krupit in i våra plånböcker och i vårt eget sätt att tänka och prioritera – nämligen dogmen om att samhällets främsta uppgift är tillväxten. Tillväxten kan numera legitimera vad som helst – man kan gå över lik för tillväxtens skull och det anses legitimt. Intressant i detta sammanhang är att konstatera att Tillväxtens namn är Mammon. Det är helt enkelt en annan religion. Och här uppenbaras en stor skillnad mellan kristen tro och tron på mammon. Visst kan du göra mycket gott med mammon; du kan skicka bistånd, skapa nya arbetsplatser, investera klokt och kunnigt – men mammon i sig själv är aldrig neutral – han styr med sin vilja alltid den hand i vilken han ligger. Det Jesus lär oss är det enda botemedlet mot mammonsjukan är att först av allt söka Guds rike och hans rättfärdighet – att överlåta åt Gud att styra din hand – först därefter kan du få allt det du egentligen längtar efter. Jesu råd är att vi först skall älska Gud av hela vårt hjärta, av hela vår själ och med allt vårt mammon. Allt vi äger och har skall först ges åt Gud – inte åt någon annan.

Mammons resonemang kan ofta låta både kloka och förståndiga – mammon har nämligen en jättestor hjärna, det kan ingen förneka – men han saknar hjärta och han är rädd för att förlora makten – så rädd att han utan att blinka kan förneka sina trognaste medarbetare bara för ett ryktes skull – ser bara hur det går varje gång det rycker lite i aktiemarknaden.

Bara de som först låter sitt hjärta ägas av Gud kan rätt styra de pengar och tillgångar som läggs i handen. Av oss själva kan vi det inte. Vi tillhör alltid någon herre – Gud eller någon annan. Det är vårt val.

Det handlar alltså om vem som fyller ditt hjärta och därmed styr det! Ett hjärta är aldrig tomt. Det kan vara fyllt av en själv (inte helt ovanligt), det kan vara fyllt av girighet, av ägandebegär. Vissa hjärtan är fyllda av hat och bitterhet. Målet med den kristnes hjärta är ju att det skall vara fyllt av Guds rike och Guds rikes frukter.

För oss kristna gäller att se våra tillgångar som Guds tillgångar – eftersom vi tillhör honom tillhör också allt vi äger också honom. Men vi skall samtidigt vara förvaltare av det som anförtrotts oss. För oss gäller då att balansera mellan det totala utgivandet av kärlek till dem vi möter – och en sunt förvaltande inför det som vi vet att vi behöver framöver. Det är verkligen inte lätt. Det gäller för oss att vara goda samhällsmedborgare och förvalta troget i det lilla – samtidigt som det inte får innebära att vi är så rädda för det sekulariserade samhället att vi inte lagligt (eller ibland olagligt) vågar se till att rätt och rättvisa skipas med vårt gemensamma mammon.

Jag tror att det egentligen blir viktigare och viktigare att vi kristna lära oss att tala pengar och politik med varandra. Vi behöver hjälpa varandra att fundera på hur vi skall förvalta våra tillgångar på bästa sätt. Världens barn talar mycket om pengar – men vi gör det väldigt sällan. Risken är att vi låter mammon i det tysta styra våra liv och ställningstagande i ekonomiska frågor så till den grad att han tar makten över oss. Visserligen blir vi kristna farliga för det sekulära samhället när vi talar pengar, politik och samhällsengagemang – högerblocken talar om de farliga vänsterkristna som gör inbrott på Bofors - och vänsterblocken talar om de farliga högerkristna som är allt för konservativa och bakåtsträvande. Men det är bra att vi kan skrämna det sekulariserade samhället något litet. Vi har ju en profetisk uppgift mot all orättfärdighet hur den än ser ut.

Profeten Amos rop skall ju också vara vårt rop, vår varning till ett samhälle som glömt Gud och tillber mammon:

Hör detta, ni som trampar på de fattiga och utrotar de svaga i landet! Ni säger: "När är nymånadsfesten över så att vi kan sälja säd, och sabbaten så att vi får öppna kornboden? Då skall vi minska måtten och lägga på priserna och fuska med vågen, köpa de fattiga för pengar och de nödställda för ett par skor och sälja spillet som säd." Herren har svurit vid Jakobs stolthet att aldrig glömma något de gjort.